

heredibus ejus Titius marito dederit: interest, utrum a muliere sit interpositus Titius, an vero a marito, cui donabatur: si a muliere interpositus [est], obligabit se conditione, si marito tradiderit: si autem a marito sit interpositus, mortua muliere confestim fundus efficietur ejus, quem maritus interposuit, et actionem ipse maritus cum eo habebit. — § 9. Si uxor rem, quam a marito suo mortis causa acceperat, vivo eo alii tradiderit: nihil agitur ea traditione: quia non ante ultimum vitæ tempus mulieris fuit. Plane in quibus casibus placeat retro agi donationem, etiam sequens traditio a muliere facta in pendenti habebitur. — § 10. Si maritus uxori donaverit mortis causa, eaque diverterit, an dissolvatur donatio? Julianus scripsit, infirmari donationem, nec impendere. — § 11. Idem ait, si divortii causa facta sit donatio, valere.

12. PAULUS, lib. 7, ad Sabinum.

Quæ tamen sub ipso divortii tempore, non quæ ex cogitatione quandoque futuri divortii fiant.

13. ULPIANUS, lib. 32, ad Sabinum.

Sed si mors sit insecuta, non videri factas res mulieris: quia donatio in alium casum facta est. — § 1. Proinde et si mortis causa uxori donaverit, et deportationem passus est, an donatio valeat videamus? Et alias placet, in casum deportationis donationem factam valere, quemadmodum in causam divortii: cum igitur deportatione matrimonium minime dissolvatur⁵¹, et nihil vitium mulieris incurrit, humanum est, donationem, quæ mortis causa ab initio facta est, tali exilio subsecuto confirmari, tanquam si mortuo marito rata habebatur: ita tamen, ut non admittatur⁵² licentia marito eam revocare: quia et mors ejus expectanda est, ut tunc plenissimam habeat firmitatem, quando ab hac luce fuerit subtractus, sive reversus, sive adhuc in pœna constitutus. — § 2. Cum quis acceperit, ut in suo edificet, condici ei id non potest: quia magis donari ei videtur: quæ sententia Neratii quoque fuit: ait enim, datum ad villam extruendam, vel agrum serendum, quod alioquin facturus non erat is qui accepit, in speciem donationis cadere: ergo inter virum et uxorem hæ erunt interdicta.

14. PAULUS, lib. 71, ad Edictum.

Quod si vir uxori, cujus ædes incendio consumptæ sunt, ad refectio-nem earum pecuniam donaverit: valet donatio in tantum, in quantum edificii extractio postulat.

15. ULPIANUS, lib. 32, ad Sabinum.

Ex annuo vel menstruo, quod uxori maritus præstat, tunc quod superest revocabitur, si satis immodicum est, id est, supra vires dotis. — § 1. Si maritus uxori pecuniam donaverit, eaque usuras ex donata pecunia perceperit: lucrabitur: hæc ita Julianus in marito lib. 18 Digestorum scribit.

16. TRYPHONINUS, lib. 10 Disputationum.

Quid ergo, si ex centum, quæ vir uxori donavit, quinquaginta apud debitorem [ex his] perierint, et alia quinquaginta duplicata usuris uxor habet? Non plus quinquaginta, ejus donationis nomine, maritus ab ea consequetur.

17. ULPIANUS, lib. 32, ad Sabinum.

De fructibus quoque videamus, si ex fructibus prædiorum, quæ donata sunt, locupletata sit, an in causam donationis cadant? Et Julianus significat, fructus quoque, ut usuras, licitam habere donationem. — § 1. Sed si quid servus donatus adquisiit, ad⁵³ eum, qui donavit, pertinet.

18. POMPONIUS, lib. 4, ex variis Lectionibus.

Si vir uxoris, aut uxor viri servis aut vestimentis usus, vel usa⁵⁴ fuerit, vel in ædibus ejus gratis habitaverit: valet donatio.

19. ULPIANUS, lib. 32, ad Sabinum.

Si uxor filio donaverit servum, qui in patris mariti sit potestate⁵⁵, deinde is servus ancillam⁵⁶ acceperit: dominium mulieri quaeretur: nec interesse Julianus ait, ex cujus pecunia [hæc] ancilla empta sit: quia nec ex re sua quicquam adquiri potest per eum qui donatur, et cui donatur: hoc enim bonæ fidei possessoribus concessum est: virum autem scientem alienum possidere. — § 1. Idem quaerit, si ex re mariti ea ancilla comparata fuerit, an adversus agentem mulierem de dote [maritus] pretium possit per exceptionem retinere? Et dicendum est, posse maritum [et] exceptionem habere, si dos ab eo petetur, secundum Marcellii sententiam: et, si solverit, secundum Julianum condicere posse.

49. L. 60, § 1, infr. h. t. — 50. Adde L. 43, infr. eod. — 51. L. 1, C. de repud. — 52. L. 14, C. h. t. — 53. L. 19, in pr. infr. eod. — 54. L. 8, § 2, infr. eod. — 55. L. 3, § 6, supr. L. 88, in fin. infr. eod. — 56. L. 17, in fin. supr. eod. — 57. L. 26, § 3, supr. de pact. dotal. — 58. L. 20, C. de jure dot. — 59. L. 31, § ult., L. 88, § 1, infr. h. t.; L. 2,

20. JAVOLENUS, lib. 14 Epistularum.

Si is servus, qui uxori mortis causa donatus est, prius quam vir decederet, stipulatus est: in pendenti puto esse causam obligationis, donec vir aut moriatur, aut suspicione mortis propter quam donavit liberetur: quidquid autem eorum inciderit, quod donationem aut perimat, aut confirmet: id quoque causam stipulationis aut confirmabit, aut resolvit.

21. ULPIANUS, lib. 32, ad Sabinum.

Si quis pro uxore sua vectigal, quod in itinere præstari solet, solvisset, an, quasi locupletior esset ea facta, exactio fiat, an vero nulla sit donatio? Et magis puto, non interdictum hoc: maxime si ipsius causa profecta est: nam et Papinianus lib. 4 Responsorum scripsit, vecturas⁵⁷ uxoris et ministeriorum ejus virum itineris sui causa datas repetere non posse. Iter autem fuisse videtur viri causa, et cum uxor ad virum pervenit: nec interesse, an aliquid de vecturis in contrahendo matrimonio convenerit: non enim donat, qui necessariis oneribus succurrit: ergo et si consensu mariti profecta est mulier propter suas necessarias causas, et aliquid maritus expensarum nomine ei præstiterit, hoc revocandum non est. — § 1. Si uxor viro dotem promiserit, et dotis usuras, sine dubio dicendum est, peti usuras posse: quia non est ista donatio, cum pro⁵⁸ oneribus matrimonii petatur. Quid tamen, si maritus uxori petitionem earum remisit? Eadem erit questio, an donatio sit illicita? Et Julianus hoc diceret: quod verum est. Plane si convenerat, uti se⁵⁹ mulier pasceret, suosque homines, idcirco passus est eam dote sua frui, ut se suosque aleret: expeditum erit: puto enim non posse ab ea peti quasi donatum, quod compensatum est.

22. Idem, lib. 5, ad Sabinum.

Uxori suæ quis mortis causa servum donavit, eumque cum libertate heredem scripsit: an valeat institutio, quaeritur? Et puto, si hoc animo eum scripsit heredem, quod donationis se dixit penitusse, valere institutionem, et necessarium heredem domino servum fieri: cæterum, si posteaquam heredem instituit donavit, donatio prævalebit; vel si ante donavit, non tamen adimendi animo libertatem adscripsit.

23. Idem, lib. 6, ad Sabinum.

Papinianus recte putabat, orationem divi Severi ad rerum donationem pertinere: denique si stipulanti⁶⁰ spondidisset uxori suæ, non putabat⁶¹ conveniri posse heredem mariti, licet durante voluntate maritus decesserit.

24. PAULUS, lib. 7, ad Sabinum.

Si inter extraneos facta sit donatio, et, antequam per tempus legitimum dominium fuerit adquisitum, coierint; vel contra, si inter virum et uxorem facta sit donatio, et, ante impletum tempus supradictum, solum sit matrimonium: nihilominus procedere temporis suffragium constat: quia altero modo sine vitio tradita est possessio; altero, quod fuerit vitium, amotum sit.

25. TERENCEUS CLEMENS, lib. 5, ad legem Juliam et Papiam.

Sed et si, constante matrimonio, res aliena uxori a marito donata fuerit, dicendum est, confestim ad usucapionem ejus uxorem admitti: quia et si, [non] mortis causa donaverit ei, non impediret usucapio: nam jus constitutum ad eas⁶² donationes pertinet, ex quibus et locupletior mulier, et pauperior maritus in suis rebus sit: itaque licet mortis causa donatio interveniat, quasi inter extraneas personas fieri intelligenda est in ea re, quæ, quia aliena est, usucapi potest.

26. PAULUS, lib. 7, ad Sabinum.

Si eum, qui mihi vendiderit, jusserim⁶³ eam rem uxori meæ donationis causa dare, et is possessionem jussu meo tradiderit, liberatus erit: quia licet illa jure civili possidere non intelligatur, certe tamen venditor nihil habet quod tradat. — § 1. Ex quibus causis inter virum et uxorem concessæ sunt donationes, ex iisdem et inter socerum⁶⁴, et generum nrumve concessas Neratius ait: ergo socer⁶⁵ genero mortis vel divortii causa [donabit: sed] et gener socero mortis suæ vel divortii causa.

27. MODESTINUS, lib. 7 Regularum.

Inter eos, qui matrimonio coituri sunt⁶⁶, ante⁶⁷ nuptias donatio facta jure consistit, etiam si eodem⁶⁸ die nuptiæ fuerint consecutæ.

28. PAULUS, lib. 7, ad Sabinum.

Si id quod donatum sit perierit⁶⁹, vel consumptum sit: ejus qui de-

C. de pact. convent. — 60. L. 3, § 2, supr. h. t. — 61. Immo vide L. 33, in pr. infr. eod. — 62. L. 5, § 8, § 10, supr. eod. — 63. L. 3, § 12, supr. eod. — 64. L. 3, in fin. C. eod. — 65. L. 33, in pr. infr. eod. — 66. L. 1, § 1, infr. de donat. — 67. L. 7, § 1, supr. de jure dot. — 68. L. 66, § 1, infr. h. t. — 69. § 5, infr. h. t.; L. 8, C. eod.

dit, est detrimentum: merito, quia manet res ejus qui dedit, suamque rem perdit. — § 1. Si quid in pueros ex ancillis dotalibus natos maritus impenderit, aut in doctrinam, aut alimenta, aut alimenta: quia ipse ministeriis eorum utitur: sed illud servatur, quod nutrici datum est ad educendum: quia pro capite quid dedit: quemadmodum si a prædonibus redemisset servos dotalis. — § 2. Si quas servi operas viri uxori præstiterint, vel contra: magis placuit, nullam habendam earum rationem. Et sane non amare⁷¹, nec tanquam inter infestos jus prohibita donationis tractandum est; sed ut inter conjunctos maximo affectu, et solam inopiam timentes. — § 3. Si ex decem donatis sibi mulier servum emerit, et is quinque sit, quinque petenda esse, apud Plautium placuit: quemadmodum si mortuus⁷² est, nihil peteretur: si vero quindecim dignus sit, non⁷³ plus quam decem potest peti: quoniam eatenus donator pauperior factus esset. — § 4. Quod si ex decem duos servos emerit; et eorum alter mortuus sit, alter decem dignus sit: solet quaeri. Et plerique, et Pomponius interesse putant, utrum uno pretio venierint, an diversis: si uno, tota decem petenda; quemadmodum si una res empta deterior facta esset, vel grex, vel carruca, et aliqua pars inde perisset: si diversis, hoc solum petendum, quanti sit emptus, qui superest. — § 5. Julianum putasse Pomponius refert, si quid per eum servum, quem ex nummis a marito donatis mulier, adquisisset, forte legatum, hereditatem; aut partus editus esset: eo quoque nomine petitionem faciendam esse. — § 6. Illud constat, si, antequam a viro annuum acciperet mulier, ipsa de suo⁷⁴, aut etiam mutata impenderit: videri tantum jam ex annuo consumptum. — § 7. Illud recte dicitur Celsus ait, si dotis usuras annuas uxor stipulata sit, licet et non debeatur, quia tamen quasi de annuo⁷⁵ convenerit, peti quidem dotis iudicio non possunt, compensari autem possunt: idem ergo dicemus in qualibet pactioe annui⁷⁶ nomine facta.

29. POMPONIUS, lib. 14, ad Sabinum.

Si mulier ex pecunia donata emptum servum vendidisset, et alium emisset: posteriorem periculo mulieris esse Fulcinius scripsit: quod non est verum, licet non ex re mariti emptus sit. — § 1. Si vir uxori lanam donavit, et ex ea lana vestimenta sibi confecit: uxoris esse vestimenta Labeo ait:

30. GAIVS, lib. 11, ad Edictum provinciale.

Utilem tamen viro competere:

31. POMPONIUS, lib. 14, ad Sabinum.

Sed si vir lana sua vestimentum mulieri confecerit, quamvis id uxori confectum fuerit, et uxoris cura, tamen viri esse: neque impedire, quod in ea re uxor tanquam lanipendia fuerit, et viri negotium procuraret. — § 1. Si uxor lana sua, operis ancillarum⁷⁷ viri, vestimenta suo nomine confecit muliebria; et vestimenta mulieris esse, et pro operis ancillarum viro prestare nihil debere: sed viri nomine vestimenta confecta virilia, viri esse, ut is lana uxori præstet pretium: sed si non virilia vestimenta suo nomine mulier confecit, sed ea viro donavit, non valere donationem: cum illa valeat, cum viri nomine confecit: nec unquam operas viri ancillarum aestimari convenit. — § 2. Si vir uxori⁷⁸ aream donaverit, et uxor in ea insulam edificaverit, ea insula sine⁷⁹ dubio mariti est: sed eam impensam mulierem servaturam placet: nam si maritus vindicet insulam, retentionem impensæ mulierem facturam. — § 3. Si duo mancipia fuerint: singula quinis digna, sed utrumque unis quinque donationis causa a viro mulieri, vel contra venierint: melius dicitur, communia ea esse pro portione pretii; nec tandem spectandum esse, quanti mancipia sint, sed quantum ex pretio donationis causa sit remissum. Sine dubio licet a viro vel uxore minoris emere, si non sit animus donandi. — § 4. Si vir uxori, vel contra, quid vendiderit vero pretio, et donationis causa paciscantur, ne quid venditor ob eam rem præstet: videndum est, quid [de] ea venditione agatur: utrum res venierit, et totum negotium valeat; an vero ut ea sola pactio irrita sit, quemadmodum irrita esset, si post contractam emptionem novo consilio initio id pacti fuisset actum? Et verius est, pactum duntaxat irritum esse. — § 5. Idem dicemus, si donationis causa pacti sint, ne fugivum, aut errorem present: id est, integras esse actiones adilitatis, et ex empto. — § 6. Quod vir uxori in diem debet, sine metu donationis præsens solvere potest: quamvis commodum temporis retenta pecunia sentire poterit. — § 7. Quod legaturus mihi, aut hereditatis nomine relicturus es, potes⁸⁰ rogatus a me uxori meæ relinquere: et non videtur ea esse donatio: quia⁸¹ nihil ex bonis meis deminuitur; in quo maxime majores donanti succur-

70. L. 18, supr. L. 31, § 1, infr. eod. — 71. L. 15, in pr. supr. de edil. edict. — 72. In pr. supr. h. t. — 73. L. 7, § 5, supr. L. 55, in fin. infr. h. t. — 74. d. L. 7, § 2. — 75. Adde L. 33, infr. eod. — 76. L. 1, C. eod. — 77. L. 28, § 2, supr. eod. — 78. L. 10, infr. de doli mali et met. except. — 79. Arg. L. 7, § 10, vers. qui omne ius, de acquir. rer. domin. — 80. Immo vide L. 3, in fin.; L. 4, supr. h. t. — 81. L. 5, § 10, supr. eod. — 82. L. 1, supr. eod. — 83. L. 7, § 1, supr. L. 11, C. eod. — 84. L. 21, in fin. supr. eod. — 85. L. 10, C. eod. — 86. L. 12, C. ad leg. Falcid.

risse Proculus ait, ne⁸² amore alterius alter despoliaretur, non quasi malivolos, [ne] alter locupletior fieret. — § 8. Si vir uxori munus immodicum kalendis Martiis, aut natali die dedisset, donatio est: sed si impensas, quas faceret mulier, quo honestius se tueretur, contra est. — § 9. Non videtur locupletior facta esse mulier, si aut in opsonio, aut in unguentis⁸³, aut in cibariis familiarum, donatam sibi pecuniam impenderit. — § 10. Quæ vir cibaria uxoris⁸⁴ familiarum jumentisve præstiterit, quæ in usu communi erant, non condicentur: quod si familiam domesticam uxoris aut venalitiam pavit, contra puto observari debere.

32. ULPIANUS, lib. 33, ad Sabinum.

Cum hic status esset donationum inter virum et uxorem, quem antea rettulimus, imperator noster Antoninus Augustus, ante excessum divi Severi patris sui, oratione in senatu habita, auctor fuit senatui censendi, Fulvio Æmiliano et Nummio Albino consulibus, ut aliquid laxaret ex juris rigore. — § 1. Oratio⁸⁵ autem imperatoris nostri de confirmandis donationibus non solum ad ea pertinet, quæ nomine uxoris a viro comparata sunt, sed ad omnes donationes inter virum et uxorem factas: et de ipso jure res fiant ejus cui donate sunt, et obligatio sit civilis: ut de Falcidia⁸⁶, ubi possit locum habere, tractandum sit: cui locum ita fore opinor, quasi testamento sit confirmatum quod donatum est. — § 2. Ait oratio, fas esse, eum quidem qui donavit⁸⁷ penitere: heredem vero eripere forsitan adversus voluntatem supremam ejus qui donaverit, durum et avarum esse. — § 3. Penitentiam accipere debemus supremam. Proinde si uxori donavit, deinde eum penituit, mox desit penitere, dicendum est, donationem valere, ut supremum ejus spectemus iudicium: quemadmodum circa fidei commissæ solemus, vel in legatis, cum de doli exceptione opposita tractamus, ut sit ambulatoria⁸⁸ voluntas ejus usque ad vitæ supremum exitum. — § 4. Sed ubi semel donatore penituit, etiam heredi revocandi potestatem tribuimus, si appareat defunctum evidenter revocasse voluntatem: quod si in obscuro sit, proclivior esse debet iudex ad comprobendam donationem. — § 5. Si maritus ea quæ donaverit, pignori dederit: utique eum penituisse⁸⁹ dicemus, licet dominium retinuit: quid tamen, si hoc animo fuit, ut vellet adhuc donatum? Inge in possessionem precariam mulierem remansisse, paratamque esse satisfacere creditori: dicendum est, donationem valere: nam si ab initio [ei] rem obligatam hoc animo donasset, dicerem, vim habere donationem, ut parata satisfacere mulier haberet doli exceptionem: quinimo et si satisfecisset, potuisse eam per doli exceptionem consequi, ut sibi mandaretur actiones. — § 6. Si donator servus fuerit effectus privati, dicendum est, non impletam, sed preceptam donationem: quamvis morti⁹⁰ servitus comparetur: proinde et si ipsa in servitute redigatur cui donatum est, extincta erit [donatio]. — § 7. Si maritus uxori donaverit, et mortem sibi ob scelus⁹¹ conscientiam consciverit, vel [etiam] post mortem memoria ejus damnata sit, revocabitur⁹² donatio: quamvis ea quæ aliis donaverit, valeant, si non mortis causa donavit. — § 8. Si miles uxori donaverit de castrensibus bonis, et fuerit damnatus: quia permissum⁹³ est ei de his testari, si modo impetravit ut testetur cum damnaretur, donatio valebit: nam et mortis causa donare poterit, cui testari permissum est. — § 9. Quod ait oratio⁹⁴ consumpsisse⁹⁵, sic accipere debemus, ne is, qui donationem accepit, locupletior⁹⁶ factus sit: cæterum, si factus est, orationis beneficium locum habebit: sed et si non sit factus locupletior, dederit tamen tantam quantitatem, eaque est, dicendum est, si is decessit qui factus est locupletior, posse repetere id quod dedit, nec⁹⁷ compensare id quod consumpsit: quamvis, divortio secuto, hæc compensatio locum habeat. — § 10. Si divortium post donationem intercessit, aut prior decesserit qui donum accepit: veteri juri statur: hoc est, si maritus uxori donatum vult, valeat donatio; quod si non vult, exstinguitur: plerique⁹⁸ enim cum bona gratia discedunt, plerique cum ira sui animi et offensa. — § 11. Quid ergo, si divortium factum est, deinde matrimonium restituitur: et in divortio vel mutata est voluntas, vel eadem duravit: restituito tamen matrimonio et voluntate donatoris reconciliata: an donatio duret, si constante matrimonio donator decesserit? Et potest defendi, valere. — § 12. Quod si divortium non intercesserit, sed fribusculum: profecto valebit donatio, si fribusculum quievit. — § 13. Si mulier et maritus diu [seorsum] quidem habitaverint, sed honorem invicem matrimonii habebant, (quod scimus interdum et inter consulares personas subsecutum): puto, donationes non valere, quasi duraverint nuptiæ: non⁹⁹ enim coitus matrimonium facit, sed maritalis affectio: si tamen

— 87. L. 1, L. 3, L. 14, C. h. t. — 88. L. 4, in fin. infr. de aliment. vel transferend. legat. — 89. L. 12, C. h. t.; obrogat. N. 162, c. 1, § 1. — 90. L. 59, in fin. infr. de condi. et de monstr. — 91. L. 2, C. qui testam. facere poss. — 92. Arg. d. L. 2. — 93. L. 15, C. de testam. milit. — 94. § 2, supr. h. t. — 95. L. 8, C. h. t. — 96. L. 9, C. eod. — 97. Immo vide L. 7, § 2, supr. eod. — 98. N. 22, c. — 99. L. 15, infr. de condi. et demonstr. L. 30, infra de reg. jur.

donator prior decesserit, tunc donatio valet. — § 14. Si ambo ab hostibus capti sint, et qui donavit, et cui donatum est, quid dicimus? et prius illud volo tractare. Oratio, si ante mors contigerit ei¹⁰⁰, cui donatum est, nullius momenti donationem esse voluit: ergo si ambo decesserint, quid dicemus: naufragio forte, vel ruina, vel incendio? Et si quidem possit apparere, quis ante spiritum posuit, expedita est questio: sin vero non appareat, difficilis questio est: et magis puto, donationem valuisse; et his ex verbis orationis defendimus: ait enim oratio, *si prior vita decesserit, qui donatum accepit*; non videtur autem prior vita decessisse, qui donatum accepit, cum simul decesserint. Proinde rectissime dicitur, utrasque donationes valere, si forte, invicem donationibus factis, simul decesserint: quia neuter alteri supervixerit: licet de commorientibus oratio non senserit. Sed cum neuter alteri supervixerit, donationes mutuo valebunt: nam et circa mortis causa donationes mutuas id erat consequens dicere, neutri datam conditionem: locupletes igitur heredes donationibus relinquunt. Secundum haec si ambo ab hostibus simul capti sint, amboque ibi decesserint non simul, utram captivitas spectamus tempus, ut dicamus donationes valere, quasi simul decesserint: an neutram, quia vivis eis finitum est matrimonium: an spectamus, uter prius decesserit, ut in ejus persona non valeat donatio: an uter rediit, ut ejus valeat? Mea tamen fert opinio² ubi non reverterunt, ut tempus spectandum sit captivitas, quasi tunc defecerit: quod si alter redierit, eum videri supervixisse, quia rediit. — § 15. Qui quasdam res ex his, quas donaverat, legasset, quasdam non, [non] videbitur ceteras noluisse ad uxorem pertinere: plerumque enim antea legal, postea donat; vel alia causa fuit legandi. — § 16. Oratio non solum virum et uxorem complectitur, sed etiam ceteros, qui propter matrimonium donare prohibentur: ut puta donat socer nurui, vel contra; [vel] socer genero, vel contra³, [vel] consocer, consocero, qui copulatos matrimonio in potestate habent: nam, ex mente orationis, his quoque omnibus permissum est in eundem casum donare: et ita et Papinianus lib. 4 Responsorum sensit: sic enim scribit: *Socer nurui, vel genero donavit: postea filius ejus, vel filia, constante matrimonio, vita decessit: quantum vitium donationis perseverat, tamen, si socer nullam questionem donatibus intulit, post-mortem ejus contra heredes orationis sententia videtur intervenire, nam quae ratio donationem prohibuit, eadem beneficium datum improbat*. Ut igitur valeat donatio ista, Papinianus exigit ut et filius ejus, qui donavit, ante decesserit, et socer postea, durante voluntate. — § 17. Si filiusfamilias, qui castrense peculium habet, vel quasi castrense, uxori donet: filii personam et mortem spectabimus. — § 18. Si nurus⁴ socero donaverit, mortem nurus et perseverantem in supremam diem voluntatem spectare nos oportet. Quod si socer ante decesserit, dicemus extinctam donationem? an, quia maritus vivit, si uxori suae supervixit, admittimus vim habere donationem? Et si quidem maritus solus socero heres existit, quasi nova donatio potest servari in maritum collata; ut illa finita sit, alia coeperit: sin vero filius heres patri non est, finita erit donatio ratione nova. — § 19. Si socer nurui nuncium miserit, donatio erit irrita: quamvis matrimonium⁵ concordantibus viro et uxore, secundum rescriptum imperatoris nostri cum patre comprobatum est: sed quod ad ipsos, inter quos donatio facta est, finitum est matrimonium. — § 20. Proinde et si duo consoceri invicem donaverint, idem erit dicendum, si invitit filius nuncium remisit, inter ipsos irritam esse donationem. In hac autem donatione inter soceros facta, mors desideranda est ejus, qui donavit constante matrimonio et jure potestatis durante: idemque et in his, qui sunt in eorum potestate. — § 21. Si consocer⁷ consocero donaverit, et alter eorum, vel uterque copulatos emancipaverit: debet dici, donationem ad orationem non pertinere; et ideo infirmari donationem. — § 22. Si sponsus sponse donaverit, in⁸ tempus matrimonii collata donatione: quamvis inter virum et uxorem donatio non videatur facta, et verba orationis minus sufficiant, tamen donationem dicendum est ad sententiam orationis pertinere, ut, si duraverit voluntas usque ad mortem, valeat donatio. — § 23. Sive autem res fuit, quae donata est, sive obligatio remissa⁹: potest dici, donationem effectum habituram: ut puta uxori acceptum tulit donationis causa quod debeat: potest dici, pendere acceptilationem non ipsam, sed effectum ejus: et generaliter, universae donationes, quas impediri diximus, ex oratione valebant. — § 24. Si inter virum et uxorem societas donationis causa contracta sit, jure vul-

100. L. 6, l. 18, l. 20, C. h. t.; L. 8, infr. de reb. dub. — 1. L. 26, infr. de mort. caus. donat.; adde d. L. 8, infr. de reb. dub. — 2. Adde l. ult. C. h. t. — 3. § 18, infr. C. h. t. — 4. L. 26, in fin. supr. eod. — 5. § 16, supr. h. t. — 6. L. 5, C. de repud. — 7. L. 4, C. h. t. — 8. l. 97, § ult. infr. de verb. oblig.; L. 4, C. de donat. ante nupt. — 9. § 26, infr. l. 1, § 1, supr. h. t. — 10. L. 5, in fin. supr. pro socio; L. 16, § 1, supr. de minor. l. 5, § 5, infr. de mort. caus. donat. — 11. L. 7, § 6, supr. h. t. — 12. L. 5, § 5, supr. eod. — 13. § 25, supr. h. t. — 14. L. 68, infr. h. t. — 15. L. 9, supr. de sponsal. — 16. L. 15, in fin.

gato nulla¹⁰ est: nec post decretum senatus, emolumentum ea liberalitas, ut actio pro socio constituatur, habere poterit: quae tamen in commune tenerunt, sine praestituto revocanda non sunt. Idcirco igitur pro socio actio non erit, quia nulla societas est, quae donationis causa interponitur, nec inter ceteros: et propter hoc nec inter virum et uxorem. — § 25. Idem erit dicendum, et si emptio¹¹ contracta sit donationis causa: nam nulla erit. — § 26. Plane si minoris¹² res venierit donationis causa, vel postea pretium sit remissum¹³, admittere donationem valere ad senatusconsultum. — § 27. Si quis sponsam habuerit, deinde eandem uxorem [duxerit], cum non liceret: an donationes quasi in sponsalibus factae valeant, videamus? Et Julianus tractat hanc questionem in minore duodecim annis, si in domum quasi mariti immatura¹⁴ sit deducta: ait enim hanc sponsam esse, etsi uxor non sit. Sed est verius quod Labeani videtur: et a nobis, et a Papiniano lib. 10 Questionum probatum est, ut si quidem praecesserint¹⁵ sponsalia, durent, quamvis jam uxorem esse putet qui duxit: si vero non praecesserint, neque sponsalia esse, quoniam non fuerunt, neque nuptias, quod nuptiae esse non poterunt: ideoque si sponsalia antecesserint, valet donatio: si munus, nulla¹⁶ est: quia non quasi ad extraneam, sed quasi ad uxorem fecit et ideo nec oratio locum habebit. — § 28. Sed si senator libertinam deponderit, vel tutor¹⁷ pupillam, vel quis alius ex his, qui matrimonium copulare prohibentur, et duxerit, an donatio quasi in sponsalibus facta valeat? Et putem, etiam sponsalia improbanda, et quasi ab indignis¹⁸ ea, quae donata sunt, ablata, fisco vindicari.

53. Idem, lib. 36, ad Sabinum.

Si stipulata fuerit mulier annuum¹⁹, id ex stipulatu petere, constante matrimonio, non potest. Sed si manente matrimonio decessisse maritum proponatur, puto, quia in annuo quoque donatio vertitur, posse dici, stipulationem confirmari ex senatusconsulto. — § 1. Si uxori marito annuum versa²⁰ vice praestiterit, restituetur ei hoc, et poterit vindicare id quod exstat: credo, poterit et condicere, in quantum locupletior factus est: quia non tam solemne est annuum, quod maritus uxori pendit, et quod uxor marito praestat: imo incongruens est, et contra²¹ sexus naturam. — § 2. Et si forte maritus ab uxore stipulatus sit id annuum²², decesseritque mulier constante matrimonio, dicendum erit, ex oratione donationem convalescere.

54. Idem, lib. 43, ad Sabinum.

Sive uxor marito res donasset, isque eas in dotem pro communi²³ filia dedisset; sive post donationem, quam in maritum contulit, uxor passa est, eum pro filia in dotem dare: benigne dici potest, etsi prima donatio nullius momenti est, attamen ex sequenti consensu valere dotis donationem.

55. Idem, lib. 34, ad Edictum.

Si non secundum legitimam²⁴ observationem divortium factum sit, donationes post tale divortium factae nullius momenti sunt: cum non videatur solutum matrimonium.

56. PAULUS, lib. 36, ad Edictum.

Si donatae res exstant, etiam vindicari²⁵ poterunt: sed quia causam possidendi donatio praestitit, nisi reddatur res, aestimatio facienda est justo pretio: caverique possidentium debet de evictione simpli, quanti ea res sit: idque etiam Pedio videtur. — § 1. Sponsus alienum annulum sponsae muneri misit, et post nuptias pro²⁶ eo suum dedit: quidam et Nerva putant, fieri eum mulieris: quia tunc factam donationem confirmare videtur, non novam inchoare: quam sententiam veram esse accipi.

57. JULIANUS, lib. 17 Digestorum.

Si mulier dolo fecerit, ne res exstaret sibi a marito donata: vel ad exhibendum, vel damni injuria²⁷ cum ea agi poterit; maxime si post divortium id commiserit.

58. AEFENUS, lib. 3 Digestorum [a Paulo epitomatorum.]

Servus communis viri et fratris ejus, puerum donavit uxori fratris: pro qua parte is servus, qui donasset, viri esset, pro ea parte munus non esse factum mulieris respondit. — § 1. Idem juris erit, si ex tribus fratribus unus uxorem haberet, et rem communem uxori donasset: nam ex tertia parte mulieris res facta non est: ex duabus autem parti-

C. ad leg. Jul. de adult. — 17. C. de interdict. matrim. inter pupill. et tutor. — 18. L. 4, C. de incest. et inutil. nupt. — 19. In fin. infr. licit. L. 28, in fin. supr. h. t. — 20. L. 5, in fin. supr.; L. 50, in fin. infr. eod. — 21. Fac. L. 4, in fin. supr. ad SC. Velleian.; l. 16, in fin. C. de donat. ante nupt. — 22. In pr. supr. h. t. — 23. L. 5, § 9, supr. de jure dot. — 24. L. 9, infr. de divort. — 25. L. 5, in fin. supr. h. t. — 26. Fac. L. 45, in pr. infr. eod. — 27. L. 27, § 30, supra. ad leg. Aquil.; L. 2, C. rer. amot.

bus reliquis, si id scissent fratres, aut, posteaquam donata esset, ratum habuissent; non debere mulierem reddere.

59. JULIANUS, lib. 5, ex Minicio.

Vir uxori pecuniam cum donare vellet, permisit²⁸ ei, ut a debitore suo stipuletur: illa cum id fecisset, priusquam pecuniam auferret, divortium fecit: quæro, utrum vir eam summam petere debeat, an ea promissione propter donationis causam actio nulla esset? Respondi, inanem fuisse [eam] stipulationem. Sed si promissor mulieri ignorans solvisset, si quidem pecunia exstat, vindicare eam debitor potest: sed si actiones suas marito praestare paratus est, doli mali exceptione se tuebitur: ideoque maritus hanc pecuniam debitoris nomine vindicando consequetur. Sed si pecunia non exstat, et mulier locupletior facta est, maritus eam petet: intellegitur enim ex re mariti locupletior facta esse mulier; quoniam debitor doli mali exceptione se tueri potest.

40. ULPIANUS, lib. 2 Responsorum.

Quod apiscendae dignitatis²⁹ gratia ab uxore in maritum collatum est, eatenus ratum est, quatenus dignitati supplicae opus est.

41. LICINIUS RUFINUS, lib. 6 Regularum.

Nam et imperator Antoninus constituit, ut ad processus viri uxor ei donare possit.

42. GAIVS, lib. 11, ad Edictum provinciale.

Nuper, ex indulgentia principis Antonini, recepta est alia causa donationis, quam dicimus *honoris causa*: ut ecce, si uxor viro latilavii petendi gratia donet, vel ut equestris ordinis fiat, vel ludorum gratia.

43. PAULUS, lib. singul. Regularum.

Inter virum et uxorem exilii³¹ causa donatio fieri potest.

44. NERATIUS, lib. 8 Membranarum.

Si extraneus rem viri, ignorans ejus esse, ignoranti uxori, ac ne viro quidem sciente eam suam esse, donaverit: mulier recte eam usu capiet. Idemque juris erit, si is qui in potestate viri erat, credens se patremfamilias esse, uxori patris donaverit. Sed si vir rescierit suam rem esse priusquam usucipiatur, vindicareque eam poterit, nec volet, et hoc et mulier noverit, interrumpitur possessio: quia transit in causam ab eo facta donationis ipsius mulieris scientia: propius est, ut nullum adquisitioni dominii ejus adferat impedimentum: non enim omnimodo uxores ex bonis virorum, sed ex causa donationis ab ipsis factae acquirere prohibita sunt.

45. ULPIANUS, lib. 17, ad Edictum.

Marcellus lib. 7 Digestorum scribit, etiam cum detrahero³² sine mulieris damno, et citra metum senatusconsulti, quod detrahentibus negotiationis causa occurrat.

46. Idem, lib. 72, ad Edictum.

Inter virum et uxorem nec possessionis³³ ulla donatio est.

47. CELSUS, lib. 1 Digestorum.

Utrum negotium uxoris gerens, an officio mariti ductus, in rem ejus impenderit vir, facti non juris est questio. Conjectura ejus rei ex modo et ex genere impense non difficilis est.

48. Idem, lib. 9 Digestorum.

Quæ jam nuptæ maritus donavit, viri manent, et post ea vindicare: nec quicquam refert, quod ampla legata ab uxore ei relicta sunt.

49. MARCELLUS, lib. 7 Digestorum.

Sulpicius Marcellus: Mulier, quæ ad communem filium volebat, qui in potestate patris erat, post mortem patris fundum pervenire, eum patri tradidit, uti post mortem restitueretur filio: quæro, an donatio tibi videatur, ut nihil agatur? an valeat quidem, sed mulieri potestas datur, si noluerit, eum repetere? Respondit: Si color vel titulus (ut sic dixerim) donationi questus est, nihil valet traditio: id est, si hoc exigit uxor, ut aliquid ex ea re interim commodi sentiret maritus: alioquin si solo ejus ministerio usa est, et id egit, ut vel revocare sibi liceret, vel ut res cum omni emolumento per patrem postea ad filium transiret, cur non idem perinde sit ratum, ac si cum extraneo tale negotium contraxisset, hoc est, extraneo in hanc causam tradidisset?

50. JAVOLENUS, lib. 15 Epistularum.

Si, cum mulier viginti servum emisisset³⁴, in eam emptionem vir quin-

28. L. 5, § 12, supr. h. t. — 29. L. 42, infr. eod. — 30. L. 40, l. 41, C. cod. — 31. Adde L. 15, § 1, supr. eod. — 32. L. 68, infr. eod.; L. 45, § 1, infr. de legat. 1. — 33. Vide tamen L. 1, § 4, infr. de acquir. vel amit. possess. — 34. L. 7, § 7, supr. h. t. —

que venditori dedit: divortio facto, omnimodo vir eam summam exigit. Neque ad rem pertinet, an is servus deterior factus sit: nam et si mortuus esset, quinque exactio ei competeret. Queritur enim, an mulier ex viri patrimonio locupletior³⁵ sit eo tempore, quo de dote agebatur? facta autem intellegitur, quæ ere alieno suo, interventu viri, liberata est, quod potuisset adhuc debere, si vir pecuniam non solvisset: neque enim interest, ex qua causa mulier pecuniam debuit; utrum creditam, an eam, quam ex emptione præstare debeat. — § 1. Quod si mulier non emerat servum, sed ut emeret, a viro pecuniam accepit: tum vel mortuo, vel deterioro facto servo, damnum ad virum pertinebit: quia quod aliter emptura non fuit, nisi pecuniam a viro accepisset, hoc consumptum ei perit, qui donavit; si modo in rerum natura esse desiit: nec videtur mulier locupletior esse, quæ neque a creditore suo liberata est, neque id possidet quod ex pecunia viri emerat.

51. POMPOSIUS, lib. 5, ad Quintum Mucium.

Quintus Mucius ait, cum in controversiam venit, unde ad mulierem quid pervenerit: et verius, et honestius est, quod non demonstratur unde habeat, existimari³⁶ a viro, aut qui in potestate ejus esset, ad eam pervenisse. Eytandi autem turpis quæstus gratia circa uxorem hoc videtur Quintus Mucius probasse.

52. PAPINIANUS, lib. 10 Questionum.

Si vir uxori, donationis causa, rem vilius locaverit³⁷, locatio nulla est: cum autem depositum inter eas personas minoris donationis causa aestimatur, depositum est. Hæc ideo tam varie, quia locatio quidem sine³⁸ mercede certa contrahi non potest, depositum autem et citra aestimationem quoque dari potest. — § 1. Uxor viro fructum fundi ab herede suo dari, quod si datus non fuisset, certam pecuniam mortis causa promitti curavit: defuncto viro viva muliere, stipulatio solvitur: ut traditio, quæ mandante uxore mortis causa facta est: nam quo casu inter externos conditio nascitur, inter maritos nihil agitur.

53. Idem, lib. 4 Responsorum.

Mortis suæ causa genero vel nurui socrum frustra donare convenit, quia, mortuo socero, nuptiae non solvantur: nec interest, an pater filium vel filiam exheredaverit. Divortii species, eadem ratione, diversa est. — § 1. Res in dotem aestimatas, consentiente viro, mulier in usu habuit: usu deteriores si fiant, damni compensatio non admittitur: easdem res non potest mulier sibi, quasi donatas, defendere ex illis verbis, quibus donationes ei a viro legatæ sunt: cum ejusmodi species neque donari neque auferri videtur.

54. Idem, lib. 8 Responsorum.

Vir usuras promissæ dotis in stipulatum deduxerat, easque non petierat: cum per omne tempus matrimonii sumptibus suis uxorem et ejus familiarum vir exhiberet, dote prælegata, [sed] et donationibus verbis fideicommissi confirmatis, legato quidem dotis usuras non contineri videbatur: sed titulo donationis remissas.

55. PAULUS, lib. 6 Questionum.

Uxor marito suo pecuniam donavit: maritus ex pecunia sibi donata aut mobilem aut soli rem comparavit: solvendo non est, et res extant: quæro, si mulier revocet donationem, an utiliter condicitiâ experiat: videtur enim maritus, quamvis solvendo non sit, ex donatione locupletior effectus: cum pecunia mulieris res comparata extet? Respondi, Locupletior esse ex donatione negari non potest: non enim quærimus, quid deducto ere alieno liberum habeat, sed quid ex re mulieris possidet: solo enim separatur hic ab eo, cui res donata est, quod ibi res mulieris permanet, et vindicare³⁹ directo potest: et erit deterior causa viri, si ei pecunia, quatenus res valet, non ultra⁴⁰ id tamen quod donatum est, condicatur; quam si dotis judicio conveniat. Sed nihil prohibet, etiam in rem utilem mulieri in ipsas res accommodare.

56. SCÆVOLA, lib. 3 Questionum.

Si, quod mihi mortis causa donare vellet, ego pure uxori donare vellem: non valet, quod uxori jubeo⁴¹ dari: quia illo convalescente, condicione teneor: mortuo autem nihilominus pauperior sum: non enim habeo, quod habiturus essem.

57. PAULUS, lib. 7 Responsorum.

Ea, quæ a marito suo pecuniam ex causa donationis acceperat, litteras ad eum misit hujusmodi: *Cum petenti mihi a te, domine carissime, adnuerit indulgentia tua vixinti ad expediendas quasdam res meas, quæ*

35. L. 5, in fin. supr.; L. 8, C. cod.; L. 20, C. de jure dot. — 36. L. 6, in fin. C. h. t. — 37. Adde L. 5, § 5, supr. h. t. — 38. L. 25, in pr. supr. commun. divid. — 39. L. 5, in fin. supr. h. t. — 40. L. 26, § 3, supr. eod. — 41. L. 5, in fin. supr. eod.